

Memorie van Toelichting bij de Programmabegroting 2021

Rolvast, koersvast en met versterkte
slagkracht voor Limburg!

Memorie van Toelichting bij de Programmabegroting 2021

Rolvast, koersvast en met versterkte
slagkracht voor Limburg!

Maastricht, september 2020

INHOUD

1.	Inleiding	7
2.	Inhoudelijke hoofdstukken en accenten bij de Programmabegroting 2021	11
2.1.	Verbindende bestuurlijke vernieuwing	11
2.2.	Internationaal, Europa en grensoverschrijdend	13
2.3.	Economische structuurversterking	17
2.4.	Sociale agenda	19
2.5.	Mobiliteit, infrastructuur en ruimte	21
2.6.	Energie	27
2.7.	Veiligheid en leefbaarheid	29
2.8.	Arbeidsmarkt en onderwijs	31
2.9.	Landbouw, natuur en faunabeheer	33
2.10.	Cultuur, erfgoed en sport	35
3.	Financiën	39

1 Inleiding

Het financiële kader voor deze Programmabegroting 2021 en de bijhorende spelregels zijn in de Herfstbrief 2019 aan de orde geweest, net als de taakstelling welke nodig is als dekking voor het creëren van maximale begrotingsruimte om de ambities van deze Staten waar te maken (kenmerk 2019/69166). De aandacht van organisatie en bestuur is afgelopen jaar gericht geweest op het voorbereiden van de ongeveer vijftig (kaderstellende) beleidsdocumenten, als uitwerking van het collegeprogramma en zoals grotendeels aangekondigd in de Herfstbrief 2019. In het najaar is de behandeling van de Provinciale Energie Strategie en het kader Circulaire Economie voorzien. Er zijn grote beslissingen genomen met uitvoerende impact zoals: herijking mobiliteitsprogramma (incl. financiering Arriva), financiering LEF, financiering Enexis, inpassingsplan VDL Nedcar (in voorbereiding), aanpak verduurzaming Chemelot en koerswending hoogwaterveiligheid. De genomen besluiten drukken hun stempel op de Programmabegroting 2021 en leiden - ten opzichte van de beleidsarme Programmabegroting 2020 en op basis van de vastgestelde beleidskaders – tot aanscherping in de beantwoording van de drie centrale vragen: Wat willen we bereiken? Wat gaan we daarvoor doen? Wat gaat dit kosten?

De weg van collegeprogramma naar kaders en uitvoering is nooit een rechte lijn en ons bestuur wordt continu uitgedaagd op haar weerbaarheid en wendbaarheid. Dat geldt zeker voor 2020 en de komende maanden. Het economische en maatschappelijke verkeer in de wereld staat op dit moment wellicht voor de grootste uitdaging sinds decennia. De onzekerheden zijn groot omdat er geen duurzame oplossing voor deze wereldwijde crisis binnen handbereik is. Dit raakt veel werknemers, die noodgedwongen thuis werken, zonder werk zitten of onzeker zijn over hun toekomst. Veel ondernemers missen inkomsten en zoeken naar mogelijkheden om deze crisis te doorstaan. Het raakt ook veel gezinnen die noodgedwongen een nieuwe balans moeten zoeken in en rond het huishouden. In het bijzonder kwetsbare groepen worden geraakt door het wegvallen van activiteiten en mogelijkheden om elkaar op te zoeken en te ondersteunen. En vele verenigingen, instellingen en andere maatschappelijke organisaties worden sterk getroffen, waardoor de samenleving in alle facetten diep wordt geraakt.

Wij opereren aanvullend op de nationale steun- en herstelmaatregelen. Met de voorjaarsnota 2020 is - in het oog van deze stormachtige ontwikkelingen én als richtinggevend kader voor de Programmabegroting 2021 - bewust en met breed draagvlak gekozen voor 'rolvast, koersvast en met versterkte slagkracht voor Limburg!'. In het collegeprogramma zijn bewuste keuzes gemaakt ten opzichte van de Limburgse kernkwaliteiten en onze rol in de transitie waar Limburg voor staat. Dat houden we vast en zo creëren wij zekerheden voor onze partners, waar mogelijk juist ook door onze inzet te intensiveren én versnellen om bij te dragen aan steun en herstel. Tegelijkertijd zijn de onzekerheden met betrekking tot de ontwikkeling van het coronavirus, de benodigde maatregelen en de maatschappelijke en financiële impact uiterst onzeker. De Brede Economische en Sociale Taskforce is uitgedaagd daarop kritisch te reflecteren. De taskforce zal medio oktober een advies geven en het college zal zo snel mogelijk ook een reactie op het advies geven.

De Provincie Limburg heeft de afgelopen maanden diverse maatregelen voor steun en herstel getroffen in het kader van de Coronacrisis die doorwerken in deze begroting, zoals:

- Er zal de komende jaren voor meer dan € 100 mln. versneld geïnvesteerd worden in infrastructuur, openbaar vervoer, fietsplannen en slimme mobiliteit. Hiermee krijgen verschillende sectoren een impuls, waaronder de bouw en de toeleveranciers. Een voorbeeld is het doorzetten van infrastructurele maatregelen rond VDL Nedcar en de aanjagende werking van de uitbreiding op de werkgelegenheid tot 11.000 arbeidsplaatsen;
- Ook grensoverschrijdende samenwerking biedt kansen, met name de diverse Europese subsidieprogramma's voor Covid-19-projecten. € 7 mln. is met de Voorjaarsnota 2020 vrijgemaakt om effectiever in te spelen op lopende en aanstaande Europese programma's en ondernemers stimuleren om in te schrijven op projecten;
- De Provincie Limburg geeft een impuls aan projecten op het gebied van duurzame investeringen, met financiële steun van de Europese Investeringsbank (EIB), het Europees Investeringsfonds (EIF), InvestNL en de nationale Nederlandse Investeringsbank. Samen met deze partijen zal de Provincie een fonds van € 268 mln. te vullen om projecten te realiseren. Met de PES komen aanvullende middelen voor investeringen beschikbaar, mede op basis van een studie naar de benodigde (internationale) infrastructuur;
- De bestaande provinciale fondsen zoals het MKB-Leningenfonds worden ingezet om steun te bieden, aanvullend op alle Rijksmaatregelen. Cofinanciering a € 3 mln. kunnen wij versneld inzetten voor innovatieprojecten in Europese en nationale programma's zoals de MIT-regeling;
- De Limburgse agrosector wordt gestimuleerd om in te spelen op nieuwe kansen om haar toonaangevende positie uit te bouwen en de exportpositie te borgen;
- Limburg zet in op innovatiekracht en herstel van de van de toeristische en recreatieve sector. Wij zetten samen met de toeristische partners een Limburgse wervingscampagne op touw, ook gericht op België en Duitsland. Hiervoor is € 2 mln. beschikbaar die versneld wordt ingezet;
- Het tijdens de coronacrisis opgestarte bestuurlijk overleg Arbeidsmarkt Limburg met UWV, LWV, MKB Limburg, LLTB en FNV zal een structureel karakter krijgen met de start van de Limburgse SER dit najaar. Speerpunten zijn het behoud van werkgelegenheid, speciale aandacht voor zwakke kwetsbare groepen in de samenleving, extra (bij)scholing en leerwerkplekken;
- Het programma Kwaliteit Limburgse Centra en het woonprogramma worden waar mogelijk versneld in samenspraak met partners, waaronder gemeenten;
- De Provincie is voornemens om met twee landelijke fondsen (Kansfonds en Oranjefonds) € 600.000 via een 'fonds op naam' in te zetten en heeft extra middelen (+15%) vrijgemaakt binnen de subsidieregeling voor maatschappelijke participatie. De totale te versnellen inzet binnen sociale agenda is geraamd op € 1 mln.;
- In samenspraak met Limburgse culturele instellingen en partnergemeenten is gewerkt aan een Limburgs voorstel en medefinanciering om in te spelen op de verschillende landelijke maatregelenpakketten. Onder de noemer 'Investeren in overleven' hebben wij ruim € 1,5 mln. gereserveerd om de cultuursector te helpen.

Tegelijk moeten we werken binnen de vastgestelde financiële kaders en spelregels. De impact van de coronamaatregelen werken dus ook stevig door binnen het financiële raamwerk. De voorjaarsnota 2020 spreekt van een 'nieuwe werkelijkheid' waarin de grenzen van het financieel kader scherp in beeld zijn gekomen. De kaders leiden tot gevoteerde budgetten, er liggen grote investeringsopgaven in het verschiet en er zijn toenemende risico's bij verbonden partijen die vragen om extra reserveringen. Met de Voorjaarsnota 2020 is vastgesteld dat de vrije begrotingsruimte volledig is benut. Bij het aanjagen van herstel wordt daarom nog scherper gekeken naar mogelijkheden om in te spelen op nationale en Europese maatregelen en programma's. Wij blijven -

in afstemming met andere provincies - tegelijkertijd inzetten op passende compensatie voor de geleden schade, aansluitend op de eerdere toezeggingen van het kabinet. U bent steeds geïnformeerd over de actuele schadestaat en de voortgang van de dialoog met het Rijk.

Limburg werkt vanuit de eigen kracht van onze mensen, onze steden, onze campussen en ons landschap. Limburg heeft Nederland en Europa ook veel te bieden. In het proces van 'vernieuwend verbinden' zoeken wij nadrukkelijk partners om de effectiviteit van ons beleid en onze middelen te vergroten. Wij werken daarbij samen met ondernemers, kennispartners en medeoverheden om tot goede voorstellen te komen en krachten te bundelen. Wij gaan daarbij ook over de grenzen om allianties te vormen met andere provincies en de buurregio's. Limburg ligt immers centraal in een sterke economische en verstedelijkte Europese regio. Door de krachten te bundelen over de grenzen maken we Nederland groter en groeien we voorbij grenzen. Werknemers en ondernemers moeten soepel over de grens hun boterham kunnen verdienen. Dat vraagt toegankelijke regelgeving, goede informatie (ITEM, GIP's) en we stimuleren grensoverschrijdend ondernemen en innoveren met LIOF. In crisissituaties zoeken we elkaar op om de crisis te beheersen én tegelijk grensverkeer mogelijk te houden. En waar mogelijk bundelen we onze krachten bij grote infrastructurele projecten voor grensoverschrijdend trein- of wegverkeer of bij innovatieve allianties zoals rond de campussen en de kandidatuur voor de Einstein Telescoop. Daarin zoeken wij steeds de brug naar Europese en nationale programma's om onze ambities haalbaar te maken.

Op 21 juli heeft de Europese Raad een akkoord bereikt over het Meerjarig Financieel Kader (MFK) en het herstelplan Next Generation EU. Het MFK omvat € 1.074 mld. en het herstelplan bevat 750 mld. waarvan € 390 mld. aan subsidies en € 360 mld. aan leningen. In overleg tussen de Europese Raad, Europese Commissie en het Europees Parlement wordt toegewerkt naar een akkoord. Momenteel zijn meerdere grote landelijke fondsen in ontwikkeling zoals het EU Just Transition Fund en de EU Faciliteit voor Herstel en Veerkracht. Daarbij houden wij oog voor de kansen die deze fondsen Limburg kunnen bieden, de Nederlandse positie die wordt ingenomen en de vertaling van fondsen en Limburgse proposities. Wij investeren graag mee in een duurzame economische groei waarin de energietransitie, kringlooplandbouw, een goede gezondheid en veiligheid centraal staan. Wij hebben met de Voorjaarsnota 2020 € 7 mln. extra middelen voor cofinanciering vrijgemaakt. Het kabinet heeft met 'het derde steun- en herstelpakket' ook € 255 mln. vrijgemaakt voor cofinanciering van deze Europese programma's, gericht op regionale ontwikkeling, onderzoek en innovatie, duurzaamheid en digitalisering. Hiertoe moeten nu ook goede Limburgse projectvoorstellen op tafel komen die voor cofinanciering door het Ministerie van EZK in aanmerking komen. Daarbij kijken wij zowel naar de mogelijkheden om ons missiegedreven innovatiebeleid te versterken als ook naar het gericht versterken van duurzaam herstel in sectoren zoals toerisme.

Eind december 2019 zijn Provinciale Staten geïnformeerd over de voortgang van het in 2018 gepresenteerde Limburgs Aanbod aan het Kabinet Rutte III (kenmerk 2019/89170). Momenteel bereidt Limburg zich actief voor op de nieuwe kabinetsperiode en de verkiezingen van maart 2021. Limburg grijpt ook de kansen van een Nationaal Groeifonds met beide handen aan (kenmerk 2020/36945). Het fonds biedt kansen om het duurzame verdienvermogen van Nederland en Limburg duurzaam te versterken. Drie concrete projecten sluiten goed aan. We willen via RegMed XB van Nederland dé plek maken voor de ontwikkeling van regeneratieve geneeskunde. Samen met drie andere regio's en met de Brightlands Maastricht Health Campus als kloppend hart. Om te komen tot nieuwe behandelmethoden voor chronische aandoeningen zoals diabetes en reuma. Daarnaast zetten we met onze partners in op de realisatie van een Circular Hub, die van Chemelot het hart moet maken van de verduurzaming van chemie en materialen. Ons derde project heeft als doel de Einstein Telescoop naar onze grensregio te halen, waarmee we een Europees onderzoeksinstituut neerzetten om het heelal nog beter te begrijpen. Drie projecten met blijvende positieve impact op de positie, de

werkgelegenheid, de leefbaarheid en de welvaart van Nederland op langere termijn. Het Nationale Groeifonds biedt ook aanknopingspunten voor andere grote projecten, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur. Denk aan internationale spoorverbindingen, leidingen voor energie en grondstoffen, versnelde digitalisering en innovaties op het gebied van voeding en gezondheid. Gedeputeerde Staten zullen het voortouw nemen om kansen te grijpen en samen met partners uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden te komen tot concrete aanvragen. Daarbij zullen we ook met partners in Noord- en Midden-Limburg aan de slag gaan om tot goede voorstellen te komen.

Als middenbestuur hebben wij ook in het bijzonder oog voor onze Limburgse gemeenten. Alle Limburgse gemeenten hebben nog steeds pregnant te maken met de doorwerking van de decentralisaties in het sociale domein. Het invullen van een regierol in het sociale domein is complex en de problematiek in sommige delen van Limburg is uitzonderlijk groot. Als provinciaal bestuur constateren wij ook dat een deel van de Limburgse gemeenten worstelt om naast de sociale voorzieningen middelen en capaciteit beschikbaar te maken voor belangrijke investeringen op economisch, sociaal en ruimtelijk vlak. Dat merken wij bijvoorbeeld bij de stedelijke ontwikkeling en in de culturele sector. En in sommige gevallen worden wij als toezicht houdend provinciebestuur geconfronteerd met problematiek op het vlak van de gemeentefinanciën. Tegelijk zien wij gemeenten die er goed in slagen de regierol waar te maken, 'de tent op orde hebben' en zo investeringsruimte creëren. Gemeenten die bereid zijn scherpe keuzes te maken en structuurversterkend te investeren kunnen ook in 2021 rekenen op ons als provinciebestuur. Wij ondersteunen de inzet van de Limburgse gemeenten tot structureel extra middelen voor gemeenten om de gemeentelijke taken adequaat te kunnen uitvoeren (Motie 2586 2e Gewijzigd Frische).

2 Inhoudelijke hoofdstukken en accenten bij de Programmabegroting 2021

2.1 Verbindende bestuurlijke vernieuwing

Provinciale Staten hebben na de verkiezingen op 28 juni 2019 bij meerderheid steun uitgesproken voor het voorlopig eerste en enige provinciale extraparlamentair college van Nederland. Een bestuurlijke vernieuwing die recht doet aan de maatschappelijke opgaven en het politiek-bestuurlijke klimaat van onze tijd. Ook met de bedoeling om bruggen te kunnen slaan met alle partijen in de Limburgse samenleving en alle vertegenwoordigers in Provinciale Staten. Alle Statenleden en collegeleden staan voor de zelfde opdracht om de periode 2019-2023 bij te dragen aan een duurzaam welvarend Limburg waarin volop kansen liggen voor alle Limburgers om goed te leven, te leren, te werken en te ondernemen.

De aandacht van organisatie en bestuur is afgelopen jaar gericht geweest op het voorbereiden van de ongeveer vijftig (kaderstellende) beleidsdocumenten, als uitwerking van het collegeprogramma en zoals grotendeels aangekondigd in de Herfstbrief 2019. Daarbij zien wij dat dat vele beleidskaders - zoals voor Archeologie, Cultuur en Monumenten, het beleidskader Kwaliteit Limburgse Centra, het beleidskader Sport, beleidskader Fiets, Veiligheidsagenda en het Actieplan 1 mln. bomen - brede steun hebben verworven in Provinciale Staten. In het najaar is onder meer de behandeling van de Provinciale Energie Strategie en het kader Circulaire Economie voorzien. Er zijn ook grote beslissingen genomen met uitvoerende impact zoals: herijking mobiliteitsprogramma (incl. financiering Arriva), financiering LEF, financiering Enexis, inpassingsplan VDL (in voorbereiding), aanpak verduurzaming Chemelot en koerswending hoogwaterveiligheid. Wij gaan de komende jaren ook verder met nieuwe werkvormen om met alle Statenleden, onze inwoners en andere partners invulling te geven aan het collegeprogramma 'Vernieuwend Verbinden'. Dan doen we mede op basis van de Nota Burgerparticipatie 2020-2023 (kenmerk 2020/17498), het voorstel voor een Correctief bindend referendum (kenmerk 2020/26732) en het gepresenteerde onderzoek naar de extraparlamentaire bestuursvorm "Waar een wil is" (kenmerk 2020/22773). In 2021 voorzien wij ook een vervolg op de Burgertop. In de Voorjaarsnota 2020 hebben we 10 thema's benoemd die wat ons betreft laten zien dat Limburg ook inhoudelijk 'vernieuwend verbindend' werkt (kenmerk 2020/19385).

De relatie tussen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten is in een extraparlamentaire setting anders dan in coalitie/oppositie setting. Tilburg University (2020) concludeert na bijna een jaar (p.25):

- "De eerste ervaringen met de nieuwe bestuursvorm geven aan dat de samenwerking goed verloopt, zij het soms wat onwennig. Overleg en voorbereiding van de besluitvorming in de Staten vergen nieuwe omgangsvormen nu de traditionele coalitiemechanismen zijn weggefallen;
- Het ontbreken van een coalitieakkoord dat het college en een meerderheid in de Staten in politieke zin bindt, geeft de gedeputeerden manoeuvreerruimte en de Statenfracties – vooral de kleinere – mogelijkheden om toezeggingen te verkrijgen en beleid bij te sturen. Dit wordt ervaren als ontspannen en positief; (...)
- In de eerste tien maanden vond het college in de Staten veelal brede steun voor zijn beleid. Tegelijk waren er ook enkele voorvallen waarbij de vier grootste fracties in de Staten niet op een lijn bleken te zitten. Daaruit kan worden afgeleid dat het college in voorkomende gevallen genoodzaakt kan zijn wisselende meerderheden voor zijn beleid te zoeken."

De vernieuwing en de verbinding kan alleen slagen bij goede duale verhoudingen. Het samenspel met onze partners buiten het Gouvernement is daarbij minstens zo belangrijk als het samenspel binnen het Gouvernement. Waar volksvertegenwoordigers een gezicht en stem kunnen geven aan die Limburgse samenleving is het de gezamenlijke uitdaging om te komen tot een consistente bestuurlijke koers die uitnodigt om te investeren en mee te doen in Limburg. Een gezamenlijke vertrekpunt is in deze beleidsperiode al gecreëerd met de gedeelde 'Uitgangspunten voor 2019-2023'. We zagen een levendig en constructief debat tussen Staten en college waar het gaat om de beleidsvorming. De 'extraparlamentaire setting' heeft werkelijk vorm gekregen en is productief gebleken. Dat blijkt niet alleen uit de goede voortgang in het voorbereiden en vaststellen van de beleidskaders en uitvoerende beslissingen zoals eerder genoemd. In de periode juni 2019/ juni 2020 zijn ook 37 amendementen en 148 moties ingediend. Dit is vergelijkbaar met de periode juni 2017/ juni 2019 (32 amendementen, 158 moties). Er zijn moties met groot effect gepresenteerd, zoals: meer geld voor duurzame kringlooplandbouw (2569, ingetrokken) en minder regels woningbouw (2567). Ook zijn er amendementen aangekomen die leiden tot andere beleidsaccenten zoals: 39/ 41 (geitenstop); 45 (sport); 50 (LHBTI); 52 (taal); 56 (risicoreservering mobiliteit); 59 (budget Leisure Lane); 64 (techniekonderwijs).

Het bestuurlijk aanpassingsvermogen van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten wordt met de Corona-crisis op de proef gesteld. In de uitdagingen waar we vandaag de dag voor staan helpt een extraparlamentaire bestuursvorm, immers het Limburgs belang en de urgenties van vandaag en morgen zijn gebaat bij een brede gezamenlijke aanpak met steun en betrokkenheid van Provinciale Staten breed. Sterker dan ooit beseffen wij ons dat participeren in de samenleving de figuurlijke zuurstof van ons leven is. Daarbij kiezen wij ervoor om enerzijds actief burgerparticipatie in de Limburgse samenleving te stimuleren, bijvoorbeeld met een sociale agenda en samenwerking met fondsen en maatschappelijke organisaties (kenmerk 2020/9924). En anderzijds zijn we ook actief in onze beleidsprocessen zelf om burgerparticipatie versterkt mogelijk te maken. Denk onder meer aan de burgertop (kenmerk 2020/26328) en de inzet op een correctief bindend referendum (kenmerk 2020/26732).

2.2 Internationaal, Europa en grensoverschrijdend

Werken zonder grenzen betekent juist in Limburg meer welvaart. En dat betekent dat Limburg als geen ander de krachten moet weten te bundelen, richting de buurlanden en in het vormgeven van de kansen die Europees en nationaal beleid ons bieden (4.1.7.). Dit blijkt onder meer uit de vorderingen in het kader grensoverschrijdend leren en werken (1.3.) of de voortgang in het realiseren van onze Railagenda (3.1.2.). Ook ter versterking van de Limburgse kennisinfrastructuur zetten de Limburgse kennisinstellingen stappen over de grens. Wij ondersteunen dit van harte zoals bij de campussen (1.2.) en de Einstein Telescoop (4.1.7.). In het realiseren van ons beleid benutten wij ook de krachten van ondersteunende infrastructuur zoals de euregio's (4.1.8.), IPO (4.1.6.), de grensinfpunten (1.3.), onze post in Düsseldorf, en ons 'public affairs team' in Brussel en Den Haag (4.1.9.). Wij kiezen ervoor kennis over grensoverschrijdende instrumenten in onze organisatie te behouden en verder uit te bouwen. Denk hierbij bijvoorbeeld ook aan onze inzet van Public Affairs in Den Haag, Brussel, Düsseldorf en Wallonië, verankerd in 'de Agenda Public Affairs voor Rijk, Europese Unie en buurregio's' (kenmerk 2020/12992) en het kader internationalisering (kenmerk 2020/22422).

Ook deze bestuursperiode is grensoverschrijdende samenwerking een rode draad door het collegeprogramma heen. Goede betrekkingen met de buurlanden maken snel schakelen mogelijk, ook wanneer kansen zich voor doen of in tijden van crisis. De corona pandemie heeft laten zien hoe belangrijk de relatie met de buurlanden is voor Limburg. De ambitie is om de relatie met de buurlanden verder te verstevigen. In het Kader Internationalisering – Vernieuwend Verbinden over grenzen heen (kenmerk 2020/17508) is een leidraad voor onze internationale inzet. Deelname aan Europese (innovatie)netwerken, allianties en instituten zorgt ook voor wetenschappelijke expertise en een internationalere samenstelling van de bevolking in de regio.

Denk hierbij ook aan de alliantievorming en impact rond de mogelijke vestiging van de Einstein Telescoop in onze euregio. De maatschappelijke uitdagingen die hun beslag hebben gekregen in de Limburgse missies in het "Missiegedreven economisch beleidskader " en in het "Beleidskader voor de Limburgse landbouw en agrifoodsector: koers naar de toekomst" sluiten aan bij de Europese ambities.

De Regionale Innovatie Strategie voor Zuid-Nederland 2021-2027 (RIS3) is de inhoudelijke basis voor de uitvoeringsprogramma's van de Europese Fondsen voor de periode 2021-2027 (kenmerk 2020/15606). In de RIS3 staan vijf transities centraal: energie, klimaat, landbouw en voeding, grondstoffen en gezondheid. Per 1 maart 2020 is de opbrengst aan Europese middelen (periode 2014-2020) afgesloten met € 373 mln (kenmerk 2020/23842). Afgaande hierop zet de provincie Limburg voor de aankomende nieuwe Europese Programma periode 2021-2027 in op een bedrag van 350 mln. aan Europese Middelen die neerslaan in Limburg. Wij zullen hiertoe proactief samen met Limburgse partners, kennisinstellingen en bedrijfsleven inzetten op projecten die bijdragen aan de uitvoering van het provinciale collegeprogramma. Dit is ambitieus gelet op onzekerheden omtrent het MFK, Brexit en Corona. Voor deze bestuursperiode 2019-2023 zetten we in op de helft van deze € 350 mln. (€ 175 mln.). Dit hebben uw Staten ook beslist met de Voorjaarsnota 2020. Ervaring leert dat provinciale cofinanciering een belangrijke aanjager is voor onze grensoverschrijdende projectontwikkeling en in veel gevallen voor Limburgse projectpartners een noodzakelijke tegemoetkoming is in de projectkosten. Met de Voorjaarsnota 2020 hebben uw Staten reeds besloten over extra mogelijkheden tot cofinanciering bij de laatste calls in de lopende programmaperiode en voor de opstart van de aankomende programmaperiode 2021-2027 om – in het licht van de uitdagende maatschappelijke en economische situatie - meer ruimte te creëren voor innovatie, ondernemerschap en grensoverschrijdend partnerschap.

De Euregio's bieden een platform voor bestuurlijke samenwerking met partners over de grens (4.1.8.). De Euregio Rijn-Maas-Noord heeft in 2020 de Visie2030 vastgesteld die richting geeft aan de samenwerking tussen de partners onderling en met maatschappelijke actoren. De Euregio Maas-Rijn zal met hetzelfde doel in 2021 een nieuw visiedocument EMR 2030 vaststellen dat duidelijkheid moet maken welke taken de EMR zal oppakken.

De Provincie Limburg, de Gemeente Maastricht en de Universiteit Maastricht hebben medio 2017 de bestuurlijke ambitie uitgesproken om gezamenlijk een duurzaam vervolg te geven aan het programma 'Europe Calling', ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het Verdrag van Maastricht. In 2018 heeft dit vorm gekregen met de oprichting van Studio Europa Maastricht en de uitwerking van het gezamenlijk meerjarig programma 'Maastricht Working on Europe', met de UM als penvoerder. In 2019 is bij het verstrekken van een provinciale bijdrage van € 1 mln. voor fase 1 (2018/2019) de ambitie uitgesproken voor een voorzetting op de langere termijn. Het meerjarig provinciale commitment, met een continuering van de provinciale bijdrage, is ook opgenomen in het provinciale collegeprogramma en in de begroting van 2020. Wij hebben u geïnformeerd over de subsidieverstrekking (kenmerk 2020/28834). Bijzondere aandacht gaat uit naar het slaan van bruggen tussen wetenschappelijk onderzoek en maatschappij (valorisatie), actief Europees burgerschap en het verbinden en versterken van initiatieven van verschillende partners/stakeholders rondom Europese thema's.

2.3 Economische structuurversterking

De impact die de Corona crisis heeft op onze hele maatschappij is groot en ook de Limburgse economie is zwaar getroffen (1.1.). De verantwoordelijkheid voor de acute bestrijding van de gevolgen voor Nederlandse economie ligt primair bij het Rijk. Wij houden de ontwikkeling van de Limburgse economie continu op onze radar en verkennen daarbij of complementaire steun opportuun is. De Limburgse economie en zeker Zuid-Limburg worden bovengemiddeld getroffen (CBS, augustus 2020). Limburg kent 10-12% economische krimp in het tweede kwartaal van 2020 ten opzichte van 9,3 % voor Nederland gemiddeld. Sommige sectoren worden buitengewoon hard en diep getroffen, denk bijvoorbeeld aan de toeristisch-recreatieve sector, de horeca of de zorg, die ook in en voor Limburg van groot belang zijn. Er ontstaan echter ook nieuwe kansen (versnellende acceptatie digitale communicatie of nieuwe concepten voor aan huis bezorging). De daadwerkelijke effecten zijn afhankelijk van de duur van de crisis. De Nederlandse en Limburgse economie staan op een goed fundament. Maar als de stilstand te lang duurt, wordt ook het fundament aangetast en zal het herstel exponentieel langer duren. Door de coronacrisis wordt de Nederlandse economie op de korte termijn flink geraakt. Het herstellen van de schade zal de nodige tijd vergen, zelfs in het geval dat het virus binnenkort helemaal onder controle is. De productiviteitsgroei zal langdurig lager zijn onder meer door verminderde innovatie en investeringen. Ook zal de werkloosheid, na een sterke stijging, pas na ongeveer vijf jaar, weer zijn teruggekeerd naar een structureel niveau (CPB, augustus 2020). Zie ook: www.limburg.nl/thema/corona-limburg-0/impactmonitor/.

Met het Missiegedreven Economisch Beleidskader (kenmerk 2020/15595) is gekozen een gezonde Limburgse economie op de middellange termijn. Hierin is ook het beleidsonderdeel Toerisme (1.2.7.) opgenomen evenals de economische onderdelen voor arbeidsmarkt en onderwijs. Juist nu is het belangrijk om voor de komende jaren een betrouwbare regionale economische koers te varen en het aanpassingsvermogen van de regionale economie te versterken op veranderingen die steeds sneller op ons afkomen. Kortom we zetten in op de vergroting van de wendbaarheid en weerbaarheid van onze economie. En dat doen we met twee maatschappelijke opgaven als stip op de horizon. Onze missies: 'Limburg maakt gezond!' en 'Limburg maakt energiek!' bepalen de komende jaren onze koers. Het kader Circulaire Economie Limburg (kenmerk 2020/33749) zet de koers uit naar een circulaire economie die weerbaar en wendbaar is met een toekomstbestendige samenleving als einddoel. We zetten ook in op continuering en versterking van een toekomstbestendige toeristische-recreatieve sector met een gezonde balans tussen kwaliteit en kwantiteit rekening houdend met het draagvlak en draagkracht van de bestemming (1.2.7.). We blijven investeren in het organiserend en verdienend vermogen van de sector en we gaan aan de slag met versterking van toeristisch-recreatief product en de marketingstrategie van één Limburg.

Naast een strategisch deel bevat het economische kader ook een uitvoeringsdeel. Als uitvloeisel van de beleidskaders zal LIOF een meerjarig integraal MKB-innovatieprogramma opstellen. De uitvoering hiervan vindt plaats in de periode 2020-2023 (1.1.2.). Onderdeel van het programma is het versterken van de aansluiting van het MKB op de Brightlands campussen en het stroomlijnen van de verschillende MKB-loketten (Motie 2583 IJpelaar inzake Naar één innovatie- en adviesplek voor het brede MKB). In het programma zullen concrete doelen en resultaten worden opgenomen. Ook zal LIOF in 2021 specifiek voor Toerisme een programma voor MKB-innovatie opstellen en uitvoeren. De uitgangspunten, zoals opgenomen in het MEB, vormen de basis voor dit innovatieprogramma. De samenwerking binnen, het convenant Acquisitie in Limburg, tussen de zeven grote stedelijke gemeenten (Maastricht, Heerlen, Sittard-Geleen, Roermond, Weert, Venlo en Venray), LIOF, de Provincie en alsmede overleg met de campusorganisaties zorgt voor een consistente aanpak van het acquisitieproces. Het convenant wordt eind 2020 geëvalueerd met als uitgangspunt om de samenwerking te continueren en in 2021 te herijken. Hierin wordt gezien of het noodzakelijk is de focus en scope aan te passen op basis van de ambities in het MEB.

Met het programma Innovatiekracht (1.2.) legt de Provincie de focus op het versterken van het verdienvermogen van bedrijven in een aantal economische sectoren. Het gaat zowel over de kennisintensieve sectoren in Limburg (te weten chemie en materialen, life sciences, landbouw en agrofood en smart services), als over de sectoren die tot het DNA van Limburg behoren en veel stuwende werkgelegenheid bieden (1.2.5. logistiek; 1.2.6. maakindustrie; en 1.2.7. toerisme en recreatie). De vier Brightlands campussen gelden daartoe als kernpunten voor kennis en ondernemerschap. Met de voortgangsrapportages en de jaarstukken hebben wij u geïnformeerd over de Limburgse campussen. Toegezegd (toezegging 8726) is dat er een schriftelijke inventarisatie bij de fracties van Provinciale Staten zal plaatsvinden over de onderwerpen inzake de Brightlands campussen waarover zij nader geïnformeerd willen worden. Een informatiebijeenkomst over de Brightlands campussen is voorzien op 30 oktober aanstaande. Voorafgaand zullen wij u schriftelijk informeren, waarbij we ook al zoveel als mogelijk inspelen op de behoeften van uw Staten (zie ook: kenmerk 2020/35202).

Bij de luchthaven Maastricht Aachen Airport (MAA) zetten wij de proactieve communicatie met de omgeving voort. Wij kiezen voor een balans tussen de economische verankering in de regio en behoud van de leefkwaliteit voor de omgeving (1.1.5.). Wij geven meer eigen sturing in de te maken afwegingen en de aanpak van de overlast. Ter voorbereiding van de aanvraag van het luchthavenbesluit (2021) en in het licht van de nationale Luchtvaartnota 2020-2050, wordt in 2020 een onafhankelijk advies over de ontwikkelrichting van de luchthaven opgesteld dat aan Provinciale Staten wordt aangeboden. Er wordt in 2021 een grond- en vastgoedstrategie ontwikkeld inzake de strategisch ruimtelijke ontwikkeling van MAA en haar omgeving. In 2021 zal ook een uitgewerkt voorstel voor de renovatie van de start- en landingsbaan aan PS worden voorgelegd. De uitvoering van de werkzaamheden is voorzien in de tweede helft van 2021.

2.4 Sociale agenda

De Limburgse samenleving vraagt om een resultaatgerichte sociale agenda die ervoor zorgt dat iedereen kan meedoen, zich vitaal en gezond voelt en een gelijke kans krijgt. Vitale, gezonde en participerende burgers die op eigen verantwoordelijkheid kunnen worden aangesproken zijn in Limburg nodig voor een veilige, leefbare en economisch sterke omgeving. De meeste inwoners van Limburg zijn prima in staat hun eigen toekomst vorm te geven. Tegelijkertijd blijkt het niet voor alle Limburgers mogelijk om actief en ondernemend in het leven te staan of aansluiting te houden bij de kansen en ontwikkelingen die zich voordoen. De coronamaatregelen treffen juist nu ook de kwetsbare groepen in de samenleving en op de arbeidsmarkt.

Het uitvoeringskader Sociale Agenda (2.1.) is gericht op het ondersteunen van vernieuwende initiatieven en bewezen interventies die gericht zijn op het vergroten van de zelfredzaamheid, vitaliteit, (preventieve en positieve) gezondheid en (arbeids)participatie van burgers (kenmerk 2020/9924). Wij leggen deze focus met name op Limburgers die in armoede leven, eenzaam zijn, een ongezonde levensstijl hebben, in onveiligheid leven, een slechte levensstart hebben, laaggeletterd of digibeet zijn. We zetten onze kracht in daar waar wij een aanvullende waarde hebben, de trekkersrol ligt bij onze partners. We werken samen met en ondersteunen (provinciale of regionale) organisaties die de belangen van burgers voorop stellen, zoals de GGD'en, gemeenten, de maatschappelijke organisaties, Burgerkracht Limburg en het Actiecentrum Limburg Positief Gezond. Tot en met 2023 willen we onder meer naar 31 gemeenten waar de aanpak Kansrijke Start is geïnitieerd. Ook willen we naar 30 scholen die meedoen aan de Gezonde Basisschool. En we willen bijdragen aan begeleiding van 758 jongeren zonder werk of opleiding en de 8000 leerwerkplekken creëren. Ook continueren wij de succesvolle regeling voor gemeenschapsaccommodaties, waarvan het plafond inmiddels bijna is bereikt. En uiteraard heeft de Sociale Agenda een bredere doorwerking in ons ruimtelijk beleid en de aanpak voor leefbare wijken. Daarbij spelen we actief in op kansen die er liggen in de omgevingsvisie, regiodeals, Kwaliteit Limburgse Centra en bij de IBA (zie ook paragraaf 2.7 'veiligheid en leefbaarheid').

De urgentie van de Sociale Agenda is door de huidige crisis naar aanleiding van de maatregelen tegen het Coronavirus versterkt. Meer dan eens blijkt de noodzaak voor zelfredzaamheid en samenredzaamheid, vooral bij kwetsbare mensen. Die focus en de uitvoeringsgerichtheid staan centraal in het vastgestelde Uitvoeringskader Sociale Agenda. In het jaar 2020 hebben wij conform de Voorjaarsnota 2020 (PS 26 juni 2020) ingezet op enkele maatregelen die de negatieve effecten op sociaal-maatschappelijk vlak als gevolg van de maatregelen tegen COVID-19 tegengaan. Hiervoor wordt € 1 mln. versneld ingezet. De genomen maatregelen lopen door in het jaar 2021.

2.5 Mobiliteit, infrastructuur en ruimte

Mobiliteit en infrastructuur

We willen voor Limburg, in de (inter)nationale context, toe naar een vlot, veilig, betrouwbaar, duurzaam, leefbaar en efficiënt vervoer van mensen en goederen, door een gericht aanbod van mobiliteitsvoorzieningen. We willen voor Limburg werken vanuit één multimodaal Mobiliteitsplan, één afwegingskader en één financieel kader voor alle investeringen en risico's. Op 14 februari 2020 hebben Provinciale Staten ingestemd met het heroverwogen mobiliteitsprogramma, Halfjaarlijks aan PS wordt gerapporteerd. Dit vindt plaats middels het toegezonden Integraal Programma Mobiliteitsopgaven Limburg 2020-2024 (kenmerk 2020/35886). De nationale maatregelen die in het kader van de bestrijding van het Coronavirus zijn genomen, maken dat we nu worden geconfronteerd met de effecten in vervoersstromen als gevolg van thuiswerken en op afstand vergaderen. Dit kan overigens ook een langdurige verandering betekenen in het woon-werkverkeer. De omvang van een en ander en de tijdelijkheid van dit effect zijn op dit moment niet in te schatten.

De Provincie Limburg wil vanwege de COVID-19 crisis de (lokale) economie ondersteunen door projecten uit de Mobiliteitsopgaven en ambities eerder in de markt te zetten en daarmee te versnellen (hierna versnellingsopgave Mobiliteit). Daarmee kunnen wij een impuls geven aan de bouwsector inclusief toeleverende industrie en adviesmarkt. Dit is ook beslist in de Voorjaarsnota 2020. In het 'Derde informerend stuk 'Provinciale maatregelen tegen de gevolgen van het Coronavirus' d.d. 15 april 2020 bent u geïnformeerd over de 'eerste ambtelijke verkenning van mogelijke versnelling mobiliteits- en infrastructuurprogrammering'. Op 19 mei 2020 bent u geïnformeerd over de voortgang van deze versnellingsopgave. De versnellingsopgave is ook nader in kaart gebracht. Zie hiertoe de separate mededeling portefeuillehouder (kenmerk 2020/35352).

De Railagenda van Limburg kent lopende projecten met een belangrijke regionale en internationale component (3.1.2.). De Railagenda van Limburg kent lopende projecten met een belangrijke regionale en internationale component. De regionale trein tussen Maastricht en Aken rijdt sinds 2020 en momenteel wordt onderzocht of deze trein in 2023 ook kan doorrijden naar Luik. Een belangrijke randvoorwaarde is dat voldaan wordt aan het Europese veiligheidssysteem. De grensoverschrijdende verbinding Eindhoven - Düsseldorf is gegund door onze Duitse partner Verkehrsverbund Rhein Ruhr waarbij in 2025 wordt gestart met een directe snelle treinverbinding tussen Eindhoven en Düsseldorf. Ten aanzien van de Intercityverbinding naar Aken zijn de onderzoeken in 2020 afgerond en zal de verbinding onderdeel gaan uitmaken van de Hoofdrailnetconcessie. De treinverbinding Weert-Hamont is afhankelijk van de marktanalyse die door NMBS wordt uitgevoerd. Met de regionale Railagenda werken we in de komende tijd ook aan vijf ambitieuze projecten: de Maaslijn, de Tramverbinding Maastricht-Hasselt (TMH), de Spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf, de Grensoverschrijdende railverbindingen (Eureka) en Station Maastricht-Noord, fase 2, waarover eind dit jaar een besluit verwacht wordt (kenmerk 2020/35886). De projecten Elektrificatie Landgraaf-grens en Railterminal Greenport Venlo bevinden zich in de afrondende fase.

Wij zijn concessieverlener voor het voor het regionaal openbaar waarbij Arriva voor de periode 2016-2031 het regionaal trein- en busvervoer verzorgt (3.1.1.). Op basis van 4 ambities zal in 2021 het Uitvoeringsplan voor Openbaar Vervoer worden gepresenteerd (versnellen; verstrakken; maatwerk; grensoverschrijdend). Zoals alle openbaar vervoerbedrijven heeft ook Arriva te maken met grote inkomstenderving. Ervan uitgaande dat de effecten van de Coronacrisis voor het OV – buiten de uitvoering van de dienstregeling – van rijkswege worden gecompenseerd, zal er overigens beperkte invloed op bestaande afspraken optreden.

Om het fietsgebruik te stimuleren is in de vorige statenperioden het Beleidsplan Fiets 2014-2022 en het Uitvoeringsprogramma Fiets 2016-2019 vastgesteld. In deze statenperiode is op 14 februari 2020 het Provinciaal Fietsbeleidskader 2019-2023 "Focus op fiets" vastgesteld (kenmerk 2020/3683). In 2021 werken wij aan oversteeklocaties (Echt-Susteren; Gennep), fietsparkeerplaatsen (Weert) en aanleggen en veiliger maken van fietsroutes. In 2021 wordt de fietsroute 'Fietsverbinding Raaiend, Venlo' gerealiseerd'.

De Provincie Limburg beheert en onderhoudt in totaal circa 455 kilometer weg en 570 kilometer fietspad inclusief de bijbehorende kunstwerken, groen, wegmeubilair en berm. Tevens is de Provincie Limburg verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de railinfrastructuur ten behoeve van de Zuid Limburgse Stoomtrein Maatschappij. De vervangingswaarde van al deze infrastructurele kapitaalgoederen bedraagt bijna € 1,4 miljard. De basisvoorzieningen houden wij op orde door goed beheer en onderhoud (3.2.5.). Met de geactualiseerde nota infrastructurele kapitaalgoederen zorgen we dat het kwaliteitsniveau basis gehandhaafd blijft voor al ons provinciaal areaal (kenmerk 2020/3682).

Na de succesvolle uitrol van snel internet in het buitengebied van Midden- en Noord-Limburg faciliteren wij ook actief de samenwerking in Zuid-Limburg.

Ruimte

De grote maatschappelijke opgaven die voor ons liggen kennen in veel gevallen ook een ruimtelijke dimensie (3.4.). Wij stellen een nieuwe provinciale Omgevingsvisie op als opvolger van het POL2014 en in het kader van de Omgevingswet (3.4.1.). Gelijkzeitig met de visie wordt ook de Omgevingsverordening geactualiseerd. Op 25 augustus 2020 hebben Gedeputeerde Staten de Ontwerp Omgevingsvisie Limburg en het bijbehorende Milieueffectrapport (planMER) vastgesteld. In de periode van 7 september tot en met 18 oktober 2020 liggen de bovengenoemde stukken voor een ieder te inzage (kenmerk 2020/35825). In 2021 is de besluitvorming voorzien door uw Staten over de visie (voorjaar) en de verordening (najaar). In onze omgevingsvisie staan de gewenste ontwikkelingen en veranderingen in het ruimtegebruik in Limburg beschreven. De ruimtelijke impact van de gevolgen van de Coronacrisis zijn nog moeilijk te duiden. Te verwachten is dat deze impact op bepaalde terreinen groot zal zijn, zoals voor de detailhandel en de binnensteden.

Wij continueren de invulling van de gemaakte afspraken voor stedelijke ontwikkeling in Limburgse centra en de IBA zoals die in de afgelopen beleidsperiode in gang zijn gezet (2.4.1.). In de loop van 2021 zal een groot deel van de werkzaamheden zijn afgerond. In verband met corona hebben we bij diverse gemeenten ingestemd met verschuiving van de einddatum. Provinciale Staten hebben ingestemd met het kader Kwaliteit Limburgse Centra (kenmerk 2020/2335). In aanvulling op de reeds ingezette werkwijze hebben wij extra acties in gang gezet om het proces om te komen tot 12 samenwerkingsagenda's met gemeenten (nu 4), deze te intensiveren en de uitvoering van relevante (passend bij doelgroepen/thema's als opgenomen in kader kwaliteit Limburgse Centra) projecten versnellen c.q. deze bevorderen. Begin 2021 zullen we op basis van 12 samenwerkingsagenda's met gemeenten in overleg treden over projecten voor de tweede tranche.

Na een intensief proces van ophalen, rangschikken en onderzoek, ligt voor IBA (2.4.3.) de focus op de uitvoering en realisatie van de projecten. Vanwege de coronacrisis is besloten het Expojaar een jaar te verplaatsen naar juli 2021 (start Parade) tot en met augustus 2022 (afsluiting Cultura Nova). In de periode juni 2016 - juli 2020 heeft de AvA ingestemd met 21 programmavoorstellen (ca. 40 projecten) met een investeringsvolume van ca. € 243 mln., waarvoor aan IBA een bijdrage werd gevraagd van in totaal € 24 mln. Met de Regio Deal Parkstad Limburg (2.4.4.) wordt een noodzakelijke impuls vanuit het rijk en de regio gegeven om dit gebied vanuit een achterstandspositie structureel richting het gemiddelde van de provincie Limburg te brengen. Via de mededelingen (2019/53967; 2020/15401) bent u geïnformeerd over de voortgang. Met het programmabureau Regiodeal Parkstad zullen we in 2021 zorg dragen voor een selectie van projecten voor de 3^e en laatste termijn.

Er is in Limburg een uitbreidingsbehoefte van het totaal aantal woningen van ca. 2.000 woningen per jaar (3.3.). Er is juist behoefte aan woningen in specifieke segmenten. De actuele planvoorraad voorziet kwantitatief en kwalitatief onvoldoende in deze behoefte. Dit belemmert de gewenste doorstroming op de woningmarkt. Met de Limburgse Agenda Wonen 2020 – 2023 is onze koers bepaald (kenmerk 2020/6118).

Er is een grote behoefte aan geschikte (huur)woningen voor ouderen, starters, kleine huishoudens, kwetsbare personen, internationale werknemers en spoedzoekers. Om gemeenten te ondersteunen bij het voortvarend oppakken van het tot uitvoering brengen van plannen in de genoemde categorieën, worden afspraken gemaakt binnen de op te stellen samenwerkingsagenda's Kwaliteit Limburgse Centra. Aanvullend werken wij via de stimuleringsregeling wonen, de regiodeals en onze instrumenten tot verduurzaming aan een toekomstbestendige woningvoorraad. Met de Stimuleringsregeling Wonen willen we tot en met 2023 40 à 50 projecten (samen 400 – 500 woningen) tot uitvoering brengen. De coronacrisis verschilt in belangrijk opzicht van de economische crisis in 2008. In 2008 was er sprake van vraaguitval, terwijl de vraag naar een passende woning nú onverminderd groot is. De woningbouw en herstructureringsopgave verandert niet als gevolg van deze crisis.

In antwoord op die rolkeuze is in 2018 de herijking van de uitvoering van het Grondbeleid (3.4.7.) tot stand gekomen en zijn Provinciale Staten daarover geïnformeerd middels een mededeling portefeuillehouder (8 januari 2019). Wij verwijzen naar de Nota Uitvoering Grond- en Vastgoed 2020 (kenmerk 2020/23381). Er wordt een nieuwe beleidsnota Grond- en Vastgoed opgesteld. Deze zal begin 2021 ter besluitvorming aan PS worden voorgelegd, waarin ook de aanbevelingen van de Zuidelijke Rekenkamer, inzake het onderzoek fabriekscomplex Meerssen meegenomen worden. Ter uitvoering van motie 2607 (Jenneskens cs inzake Ruimte voor verbetering – onafhankelijk onderzoek) zal een evaluatie plaatsvinden naar de Ruimte voor Ruimte-regeling. Een evaluatie met enerzijds het doel het vervolg van Ruimte voor Ruimte te verbeteren en anderzijds het leren/betrekken van de evaluatie bij bijvoorbeeld het aanvalsplan stikstof. Besluitvorming door de Staten is naar aanleiding van de resultaten van de evaluatie voorzien medio 2021.

Gedeputeerde Staten (GS) zijn het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen op basis van de Ontgrondingenwet, de Waterwet, de Wet Luchtvaart, de Mijnbouwwet en de Omgevingsverordening Limburg. Verder zijn Gedeputeerde Staten bevoegd gezag in het kader van de Wet bodembescherming (3.7.4.) en de Wet natuurbescherming. De provinciale bevoegdheden in het kader van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO), het Vuurwerkbesluit en het toezicht op de naleving van de Wet bodembescherming hebben Gedeputeerde Staten in lijn met de Wet VTH ondergebracht bij de RUD (3.7.11.). Voor najaar 2020 staat nog de actualisatie naar het VTH-Beleidsplan 2021-2024 op de planning.

De overgang van de bodemtaak naar de gemeenten (voortvloeiend uit de Omgevingswet) zal in 2021 zorgvuldig voorbereid en begeleid worden. Met het Actieprogramma bodem en ondergrond 2021 wordt afrondend invulling gegeven aan de transitie van bodemsanering naar duurzaam gebruik van bodem en ondergrond (3.7.4.).

2.6 Energie

Onze ambitie is het realiseren van een voor Limburg passende energiemix voor de toekomst, waarbij haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak bij burgers, organisaties en bedrijven belangrijke voorwaarden zijn (3.7.). Dit doen we op basis van het zesde uitgangspunt van het collegeprogramma. Energie zit dwars door de samenleving, in alle sectoren en bij iedere Limburger. Op allerlei gebieden nemen burgers en bedrijven initiatieven voor energiebesparing en opwekking van duurzame energie. Hiervoor is een innovatief energietransitie-beleid nodig, dat inzet op samenwerking en ruimte biedt voor lokaal initiatief. Tevens dient de energietransitie bij te dragen aan werkgelegenheid en versterking van de economische structuur in Limburg, en ons minder afhankelijk te maken van fossiele brandstoffen uit het buitenland. Hiervoor zullen wij onze rol pakken bij de uitvoering van wetten, wettelijk geborgde afspraken en realistische ambities zoals bij de totstandkoming van de Regionale Energie Strategieën (RES). Onze Limburgse ambities en strategische inzet voor de komende jaren staan in onze Provinciale Energie Strategie (PES) zoals die sonderend en uiteindelijke besluitvormend in december 2020 met uw Staten wordt besproken.

Op veel fronten zijn wij in Limburg al actief in de energietransitie. Wij zetten succesvol revolverende fondsen in. Duurzaam Thuis als lening voor particulieren ten behoeve van de verduurzaming van de woningvoorraad. En het Limburgs Energie Fonds (LEF) is een belangrijke en impactvolle investeringspartner voor Limburgse bedrijven voor maatregelen en projecten die leiden tot reductie van CO₂-uitstoot, energiebesparing, opwekking van duurzame energie en bijdragen aan de circulaire economie. Door deze instrumenten kunnen we kansrijke processen aanjagen en partijen en nieuwe initiatieven zullen worden ondersteund. Een studie naar de benodigde energie-infrastructuur in Limburg van de toekomst, op basis van verschillende scenario's (regionaal tot internationaal), is uitgevoerd en de resultaten hiervan worden in de Provinciale Energie Strategie (deel 2) gedeeld met uw Staten. In het kader Transitie Financierbaar (kenmerk 2020/18648) is een nadere uitwerking hierbinnen - de Limburgse Taxonomie - reeds aangekondigd. Een classificatiesysteem dat projecten beoordeelt op de maatschappelijke impact en toegevoegde waarde wordt momenteel ontwikkeld. Het streven is deze in de vergadering van PS in december 2020 te laten vaststellen. Op 22 oktober 2019 hebben wij een (interim)beleid vastgesteld voor een Limburgse 'zonneladder' (kenmerk 2019/76743), die een plek heeft gekregen in de ontwerp-Omgevingsvisie Limburg om zo ook een afgewogen en verantwoorde ruimtelijke inpassing van zonne-energie in Limburg te kunnen maken. De zonneladder zal ook zijn uitwerking krijgen in de regionale energiestrategieën een geeft zo ook richting aan ruimtelijke afwegingen van gemeenten en regio's. De mogelijkheden voor waterstof en warmte worden in respectievelijk de Waterstofagenda (kenmerk 2020/18659) en de Warmtevisie beschreven.

De uitgangspunten voor volgende stappen in ons beleid voor de energietransitie zijn vastgesteld met de PES Deel 1 (kenmerk 2020/9044). Op basis van deze uitgangspunten wordt in deel 2 de strategie voor de komende jaren neergezet inclusief een meerjarig uitvoeringsprogramma met bijbehorende intensiveringsmiddelen. Wij staan voor een innovatieve energietransitie in het juiste tempo waarin de Limburgse samenleving actief deelneemt en verantwoordelijkheid neemt en eveneens de Limburgse sociaaleconomische structuur duurzaam versterkt wordt op de lange termijn. Daarbij hebben we oog voor Limburg-specifieke eigenschappen en krachten, zoals: een verduurzamingsslag van de bestaande gebouwde omgeving het grote aandeel van energie-intensieve industrie en glastuinbouw met veel restwarmte; de kwaliteit van onze natuurlijke omgeving en het innovatiepotentieel van Brightlands, de Limburgse kennis-

en onderwijsinfrastructuur en ondernemers. Dat vraagt om een realistische strategie met een passende energiemix voor de toekomst van Limburg voor inwoners, bedrijven, overheden en instellingen. Een transitie waarin ook de vele inwoners en bedrijven die willen verduurzamen actief kunnen deelnemen met oog voor een eerlijke verdeling van lusten en lasten.

2.7 Veiligheid en leefbaarheid

Op onderdelen vraagt de veiligheid bijzondere aandacht in Limburg, door criminele en ondermijnende activiteiten in een deel van onze wijken en buurten (2.4.). Dit kunnen we in veel gevallen combineren met samenwerkingsagenda's met gemeenten waarin we ook de fysieke en sociale agenda (zie ook 2.4. en 2.5.) toepassen. Door afvaldumpingen, drugsafval en criminele activiteiten in vrijkomende agrarische bebouwing staan ook delen van ons Limburgse buitengebied (2.1.2.) onder druk. Daarbij werken wij verder aan het brede samenwerkingsverband. Samen Sterk in Limburg (SSIL). Waar ook al op dit moment de partners in het buitengebied gezamenlijk werken aan het vergroten van de veiligheid in het buitengebied. Als Provincie Limburg kunnen wij een rol van toegevoegde waarde vervullen. Een brief aan uw Staten met betrekking tot ondermijning is in voorbereiding.

Als Provincie hebben wij voor een deel hiermee te maken van uit wettelijke taken op het gebied van vergunningverlening en handhaving op het gebied van natuur en milieu. Aanvullend op ons wettelijke takenpakket is vanuit de ambities in het collegeprogramma initiatief genomen tot de Veiligheidsagenda Limburg (2.1.2.; kenmerk 2020/10586). We richten ons de komende 4 jaar op, in nauwe samenwerking met onze veiligheidspartners, hoe we de veiligheidsketen kunnen versterken. Daarbij bevorderen wij de samenwerking tussen alle handhavingpartners, nemen wij verantwoordelijkheid voor onze taken op het gebied van veiligheid, en werken wij intensief samen met gemeenten, corporaties, terrein-beherende organisaties, Rijkswaterstaat en burgers aan een integrale aanpak van de leefbaarheid. Dit doen we onder meer in nauwe samenspraak met het Regionale Informatie- en Expertise Centrum Limburg (RIEC).

De Groene Brigade in Limburg heeft het drukker dan ooit (3.7.13.). Daarom werken wij aan de versterking en verdere professionalisering van de Groene Brigade. Daarbij werken wij naar een bredere samenwerking voor de aanpak in het Limburgse buitengebied. Uitgangspunt is te voldoen aan alle afspraken uit het uitvoeringsprogramma VTH (kenmerk 2017/25309) dat geactualiseerd zal worden in 2020. Uitbreiden van de werking van het convenant, het samenwerkingsverband Samen Sterk in Limburg (SSIL) en het voeren van overleg met gemeenten en politie beschikbaarheid en inzet van capaciteit zijn concreet te benoemen stappen. Het effect van SSIL en afspraken omtrent (vergrote/ efficiënte) inzet van toezicht- en handhavingcapaciteit zal merkbaar moeten gaan worden middels een andere intensiteit en effectiviteit van het toezicht/de handhaving, bijvoorbeeld door het afnemen van meldingen.

De CdK vervult naast de Rijkstaken een coördinerende rol daar waar Gedeputeerde Staten vanuit hun verantwoordelijkheden nader vorm geven aan veiligheid. De ondersteuning van deze verantwoordelijke veiligheidspartners, wordt primair ingevuld vanuit de rijkstaken die de CdK vervult en in het verlengde van zijn coördinerende euregionale verbindende, intermediaire en faciliterende rol. Ook heeft de CdK een rol ter stimulering van afstemming tussen Rijk en gemeenten en in de landsgrensoverschrijdende samenwerking op het gebied van openbare orde en veiligheid (rampenbestrijding en crisisbeheersing en criminaliteitsbestrijding). Een specifieke rol is weggelegd ter stimulering van verdere implementatie van het programma 'Veilige Publieke Taak en de aanpak van 'verhuffering'.

2.8 Arbeidsmarkt en onderwijs

Het beschikbaar hebben van voldoende en juist geschoolde werknemers is een noodzakelijke voorwaarde voor de sterke economische regio die Limburg wil zijn (1.3.). De grote vraag naar werknemers op alle niveaus, onder andere door de grote uitstroom van arbeidskrachten door het behalen van de pensioengerechtigde leeftijd, dreigt op langere termijn de economische ontwikkeling te belemmeren. Daarnaast krijgen werkenden, werkzoekenden en werkgevers te maken met steeds snellere veranderingen, zoals digitalisering, toepassing van (digitale) technologie en flexibilisering van de arbeidsmarkt. Sommige functies en taken veranderen of verdwijnen, terwijl er tegelijkertijd ook nieuwe beroepen en banen ontstaan. Er worden andere vaardigheden, expertises en meer wendbaarheid (flexibiliteit en aanpassingsvermogen) gevraagd. Ten slotte beschikt Limburg over een stevig onbenut arbeidspotentieel, omdat een te grote groep Limburgers nog langs de kant staat. Nog steeds scoort Limburg op het gebied van arbeidsparticipatie slechter in vergelijking met de rest van Nederland. Dat willen we vooral verbeteren. Tegelijkertijd erkennen wij de noodzaak van arbeidsmigratie en kiezen wij voor een actieve aanpak voor de kansen die zich voordoen. Daarbij hoort waar nodig ook aandacht voor de integratie van nieuwe Limburgers. Zie op dat punt ook onze beleidsbrief over integratie (kenmerk 2020/16331). Een brief aan uw Staten over huisvesting internationale werknemers is in voorbereiding.

Wij streven ernaar dat de (beroeps)bevolking in Limburg beter is toegerust voor de huidige en toekomstige arbeidsmarkt, de participatiegraad richting landelijk gemiddelde stijgt en er een betere aansluiting bestaat tussen onderwijs en (euregionale) arbeidsmarkt, inclusief een maximale instroom naar arbeid en minder uitval uit werk en onderwijs (1.3.1.). In het economische kader (thema "Talent") zijn twee doelen voornamelijk gerelateerd aan arbeidsmarkt, namelijk een veerkrachtige en wendbare Limburgse beroepsbevolking door een leven lang ontwikkelen (MEB, onderdeel 3.3.4.2) en economische aantrekkelijkheid door een sterk ecosysteem (MEB, onderdeel 3.3.4.3). We stimuleren de veerkracht en wendbaarheid van de Limburgse beroepsbevolking via drie actielijnen, namelijk Leo Loopbaan (actielijn 2.1), het bevorderen van de leercultuur (actielijn 2.2) en regionale veerkracht en wendbaarheid (actielijn 2.3). We versterken het ecosysteem via drie actielijnen, namelijk datagedreven arbeidsmarktbeleid (actielijn 3.1), Limburg in de Euregio (actielijn 3.2) en boeien en binden van hoogopgeleid talent aan de regio (actielijn 3.3). De kracht en het succes van het provinciaal beleid voor economische structuurversterking, onderwijs & arbeidsmarkt en de Sociale Agenda zijn mede afhankelijk van de onderlinge samenhang. Hiertoe leggen we de koppeling tussen het economisch kader en de sociale agenda (zie ook paragraaf 2.3 'economische structuurversterking' en 2.4 'sociale agenda'). Hierbij geven wij invulling aan de aanpak om te komen tot 8000 nieuwe leerwerkplekken in deze beleidsperiode. Daarbij borduren wij ook voort op de succesvolle aanpak in de vorige coalitieperiode.

De actuele crisissituatie heeft een grote impact op de beroepsbevolking, op korte en lange termijn. Op korte termijn zien we stijgende werkloosheid en afnemende werkzekerheid. De impact verschilt sterk per sector. De effecten op lange termijn zijn nog onzeker, maar zal zeker in een aantal sectoren groot zijn. Met onze partners in overheid, bedrijfsleven en onderwijs houden we vinger aan de pols met het Bestuurlijk Overleg Arbeidsmarkt Limburg dat naar aanleiding van deze crisis is opgezet. Door de huidige situatie is het belang van Leven Lang Ontwikkelen sterker geworden. Een groter deel van de beroepsbevolking moet veranderen. Scholing en ontwikkeling wordt steeds belangrijker als voorwaarde voor ondersteuning en noodzaak voor een goed werkende arbeidsmarkt. Met 'Limburg Leert' wordt het Limburgs scholingsaanbod afgestemd op de behoeften van de beroepsbevolking en ontsloten via een digitaal platform.

2.9 Landbouw, natuur en faunabeheer

Bijna twee derde van Limburg is buitengebied. De landbouw is dé belangrijkste economische drager en beheerder van het landelijk gebied. In de zeer competitieve markt zoeken veel agrarisch ondernemers naar een nieuw en duurzaam toekomstperspectief. We willen het ondernemersklimaat voor de land- en tuinbouw in Limburg zodanig versterken dat het verdienvermogen én het maatschappelijk draagvlak toeneemt (1.2.8.). Met het provinciaal beleidskader voor de Limburgse landbouw en agrifoodsector is de 'koers naar de toekomst' ingezet (kenmerk 2020/6860). Centraal in het beleidskader staat de ambitie dat Limburg haar positie verder versterkt als toonaangevende agrarische regio die duurzame oplossingen biedt voor maatschappelijke opgaven. Met deze ambitie draagt Limburg actief bij aan de nieuwe standaard voor duurzame, circulaire landbouw, in verbinding en samenwerking met andere kennisregio's. Najaar 2020 zal een rollende uitvoeringsagenda aan PS worden aangeboden. Op basis van deze rollende uitvoeringsagenda worden de resultaten en voorziene beleidsinzet 2021 toegevoegd aan de begroting 2021. Het beleidskader Circulaire economie (kenmerk 2020/33749) sluit naadloos aan op investeringslijn 2.

Ook op het terrein van een andere crisis – de stikstofcrisis – gaan we in dit verband met versterkte slagkracht door. In januari 2020 is het Limburgse Aanvalsplan Stikstof gepresenteerd (kenmerk 2020/3719). Het gaat daarbij om een integrale en gestructureerde aanpak, waarbij we inzetten op: het verlenen van houdbare vergunningen; het perspectief bieden aan economische en maatschappelijke ontwikkelingen; het op orde brengen van de natuurkwaliteit; en een stevige lobby naar het Rijk. Met de Kamerbrief (24 april 2020) van het Kabinet wordt ingezet op een structurele aanpak van de stikstofproblematiek waarbij meerjarige financiering beschikbaar komt. Het doel van de Minister is om de uitstoot en neerslag van stikstof te verminderen, de natuur te herstellen en de vergunningverlening verder op gang te brengen. Met een informerende brief (kenmerk 2020/18785) bent u hiervan reeds op de hoogte gesteld. Wij hebben die Kamerbrief besproken in de commissie RLN d.d. 28 mei jl. alsmede nader uitgediept via een webinar op 2 juli jl. 31 juli jl. hebben wij u nader geïnformeerd over de eerste uitwerking van de in deze Kamerbrief genoemde aanpak, enerzijds gericht op natuurherstel en anderzijds op bronmaatregelen, en de afspraken die hieromtrent gemaakt zijn met het Rijk (kenmerk 2020/29574). Rijk en provincies hebben afgesproken om nog in 2020 een uitvoeringsprogramma natuur uit te werken. Dit zal uiteindelijk leiden tot nieuwe bestuurlijke afspraken, waarbij het huidige Natuurpact wordt aangevuld. Om vergunningverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen in het kader van het vastgestelde Limburgs Aanvalsplan Stikstof verder vlot te trekken, hebben wij een drietal redeneerlijnen/ handelingskaders vastgesteld voor bemesten, tijdelijke deposities en evenementen. Daarnaast hebben wij op 15 september jl. de kaders voor de probleemgerichte gebiedsaanpak vastgesteld (kenmerk: 2020/37220). Deze probleemgerichte gebiedsaanpak wordt de komende periode uitgerold over de Provincie Limburg en houdt in dat wij kiezen voor een probleemgerichte en feitelijke benadering, gericht op het vrijspelen van 'mollen' stikstof ten bate van de Limburgse natuur en economie.

In het Natuurpact (2013) zijn afspraken gemaakt over de realisatie van het Nationaal Natuur Netwerk (ontwikkelopgave natuur), de verhoging van de kwaliteit van natuur door extra inspanningen in (herstel)beheer en water- en milieucondities, aandacht voor soortenbescherming en een effectiever agrarisch natuurbeheer (3.8.). De afspraken van het Natuurpact zijn vertaald in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL2014) en de Natuurvisie Limburg 2016. Onze ambitie is het in stand houden van de biodiversiteit. Dat vraagt om een robuust grensoverschrijdend natuur en waternetwerk van goede kwaliteit ('goudgroene' natuurzone, het Limburgs deel van het nationaal natuurnetwerk), dat ook de effecten van klimaatverandering voor flora en fauna kan opvangen'. Via de ontwikkelopgave natuur, inclusief een kwaliteitsslag in bestaande natuur, via actieve soortenbescherming en door watermaatregelen wordt bijgedragen aan deze doelstelling. We werken aan een provinciaal Natuurprogramma voor de periode 2021-2030. Dit programma geeft uitwerking aan het te voeren beleid op het gebied van de biologische diversiteit en de natuur inclusieve

samenleving en verbindt dit met andere maatschappelijke en economische domeinen. Het programma concretiseert de doelen uit het Landelijk Natuurprogramma dat in 2020 beschikbaar komt. Het is een actualisatie van de huidige Natuurvisie 2016 en dient ter nadere uitwerking van de nieuwe Provinciale Omgevingsvisie (POVI). Het sluit aan bij het Collegeprogramma 'Vernieuwend Verbinden' en past binnen de politiek-bestuurlijke en maatschappelijke context. Dit leidt tot een in 2021 beschikbaar Provinciaal Natuurprogramma dat het beleidskader Natuur vormt voor de periode 2021-2030.

Eind 2019 is het 'Actieplan 1 Mln. Bomen' door Provinciale Staten vastgesteld (kenmerk 2019/88895). In 2020 zijn via een opengestelde subsidieregeling reeds de eerste aanplant-initiatieven gehonoreerd en in 2021 krijgt dit een vervolg met de ambitie om deze bestuursperiode in ieder geval 500.000 bomen aan te planten.

We werken aan een innovatieve en duurzame opwekking van energie. Om zorgvuldig om te gaan met de schaarse ruimte en bij het maken van de wenselijke keuzes wordt gebruik gemaakt van een duurzaamheidsladder die wordt vastgelegd in de omgevingsvisie.

Het Provinciaal Waterplan Limburg 2016-2021 is op 12 december 2015 door Provinciale Staten vastgesteld (3.5.). We realiseren de wateropgave door het regionaal watersysteem op orde te brengen teneinde wateroverlast en watertekort/droogte tegen te gaan, de waterkwaliteit te verbeteren en de drinkwaterwinning te beschermen. In het waterplan is aangegeven dat het waterbeleid halverwege de looptijd geëvalueerd en zo nodig herijkt zal worden. De evaluatie heeft in 2019 plaatsgevonden, de herijking wordt in 2020 uitgevoerd als opmaat voor een nieuw waterprogramma voor de periode 2022-2027. Het waterprogramma wordt eind 2021 aan Provinciale Staten aangeboden. Wij verwijzen ook naar het sonderend stuk Uitgangspunten Waterprogramma 2022-2027 (kenmerk 2020/28039).

2.10 Cultuur, erfgoed en sport

De meerjarige beleidskaders voor Cultuur, Monumenten, Archeologie en Sport zijn in de Statenvergaderingen december 2019 en februari 2020 vastgesteld (kenmerken: 2019/78070; 2019/88120; 2019/80095; 2019/88885). Over de beleidsbrief Erfgoed is in de Statencommissie Cultuur en Samenleving van januari van gedachten gewisseld.

Cultuur in de brede betekenis van het woord bepaalt voor een belangrijk deel onze (Eu)regionale identiteit, draagt bij aan de sociale cohesie en participatie, biedt kansen voor economie en toerisme en kan de aantrekkingskracht van onze provincie vergroten (2.2.). Wij dragen bij aan de versterking van de maatschappelijke waarde van de cultuur- en erfgoedsector voor een breed publiek. Wij stimuleren cultuurparticipatie en cultuureducatie. Cultuur en erfgoed werken daartoe over grenzen heen en er ontstaan meer en nieuwe verbindingen, zoals op het gebied van toerisme, economie, welzijn, sport, natuur en ontwikkeling van stad en platteland. Wij bewerken het gezamenlijk krachtenveld om zoveel mogelijk Rijks-, en zo mogelijk Europees, geld voor cultuur naar Limburg te halen.

De Coronacrisis heeft de cultuursector zwaar getroffen, maar ze is hierdoor ook uitgedaagd om haar creatieve denk- en daadkracht te tonen. De kracht van de culturele en creatieve sector is in deze bijzondere tijd van extra waarde. Realisatie van cultureel aanbod, publieksbereik en een gezonde bedrijfsvoering hebben een compleet andere dimensie gekregen. De exacte gevolgen van de Coronacrisis voor de cultuursector moeten nog blijken. In 2021 zoeken wij de balans tussen:

- enerzijds het ondersteunen van de cultuursector bij het zich herpakken en het omgaan met de gevolgen van de Coronacrisis, door onze coulancemaatregelen, flexibiliteit in de beleidsuitvoering, de inzet van beschikbare “vrije” middelen binnen het Beleidsprogramma Cultuur en door ons sterk te blijven maken voor een gerechtvaardigd en dus veel groter deel van de middelen van het Rijk en van de landelijke cultuurfondsen voor de Limburgse cultuursector; en
- anderzijds het bieden van continuïteit en zekerheid aan de cultuursector, door zoveel mogelijk uitvoering te geven aan het d.d. 13 december 2019 vastgestelde Beleidsprogramma Cultuur 2020-2021 “Ruimte voor Cultuur”.

Hierbij blijven wij inzetten op samenwerking binnen en tussen de cultuurregio's, gericht op het versterken, verbreden en vernieuwen van de culturele infrastructuur in héél Limburg, met bijzondere aandacht voor Noord- en Midden-Limburg. Ook het stimuleren van cultuurparticipatie, mede door ons evenementenbeleid, en van cultuureducatie, waaronder muziekonderwijs, blijven belangrijke beleidsspeerpunten. Daartoe zijn voor 2021 concrete prestatie-indicatoren opgenomen (2.2.1.) en zal het vervolgbeleid voor 2022 en 2023 in 2021 aangeboden worden ter vaststelling.

Als onderdeel van het erfgoeddrieluik heeft immaterieel erfgoed, samen met monumenten en archeologie ten doel om ons cultureel erfgoed zoveel mogelijk te behouden voor Limburg en voor een breed publiek te ontsluiten. Wij willen een breed publiek, waaronder jongeren, meer bewust maken en deelgenoot maken van de Limburgse omgeving en het Limburgse verleden (2.2.2.). Erfgoed vormt tevens een belangrijke toeristische en economische trekker. Door verbindingen te leggen en georganiseerd samen te werken kan de effectiviteit en efficiëntie worden vergroot. De Coöperatie Erfgoed Limburg en de doorontwikkeling hiervan vervullen hierin een belangrijke rol. Na de periode van oriëntatie en extra transitie-middelen voor de periode 2014-2019, is het nu nodig om, als er tekorten zijn, echte efficiëntieslagen te maken. Wij ondersteunen en faciliteren dan ook op actieve wijze de gesprekken tussen SRAL en Restaura (kenmerk 2020/29421). Eind 2021 zal beslist worden over het vervolgbeleid voor 2022-2023. Op het gebied van archeologie bouwen wij voort op de ingezette lijnen om de Limburgse archeologie actief in de ‘etalage’ te zetten en te houden, waarbij wij de verbindingen tussen partijen in projectmatige samenwerking en onderlinge kennisuitwisseling actief stimuleren (2.2.4.).

Sport maakt alle Limburgers sterker’ zoals vastgesteld bij de behandeling van het beleidskader Sport 2020 – 2023 (kenmerk 2020/14885). Het programma Sport zet in op het stimuleren van deelname aan sport- en beweegactiviteiten en het stimuleren van talentontwikkeling en zet haar verbindende kracht in ten behoeve van andere beleidsvelden (2.3.). Een vernieuwende aanpak is nodig om (boven)lokale vraagstukken op het gebied van bijvoorbeeld sportparticipatie, sportaccommodatiebeleid, grote (internationale) sportevenementen en gehandicaptensport op te pakken. Sportevenementen en topsporters zetten heel Limburg tot sporten aan. Door te investeren in sport en bewegen via de sporttakplatforms waarbij breedtesport, talentontwikkeling, topsport en evenementen in samenhang worden versterkt, dragen we eraan bij dat meer Limburgers de mogelijkheid krijgen om te sporten en bewegen en kan de Limburgse jeugd haar talent ontplooiën in de eigen omgeving. In 2020 zijn de resultaten van de tot en met 2019 ondersteunde sporttakplatforms geëvalueerd om inzicht te krijgen of de provinciale beleidsdoelen op het terrein van sport via deze sporttakken zo optimaal mogelijk behaald worden en om zo nodig andere potentiële sporttakken een kans te geven. Breedtesport en topsport werken vanaf 2021 onder het dak van Team Limburg Sport (kenmerk 2020/35994).

3 Financiën

De Programmabegroting 2021 en de bijhorende meerjarenraming zijn sluitend en kennen een structureel evenwicht. Het verwachte begrotingsresultaat 2021 bedraagt € 0,5 mln. Wij beschikken over voldoende weerstandsvermogen om de financiële risico's te dekken en er is een ruime onbenutte belastingcapaciteit als gevolg van het bevriezen van de opcenten MRB overeenkomstig het collegeprogramma en de herfstbrief 2019, terwijl het wettelijke aantal te heffen opcenten stijgt. Wij hebben een sterke vermogenspositie.

Ten opzichte van de 1^e afwijkingenrapportage 2020 is sprake van een gunstige ontwikkeling van het structurele begrotingsresultaat dankzij de meicirculaire provinciefonds 2020 en opbrengsten opcenten MRB. Echter: onze financiële positie is weliswaar gezond, maar kan niet los worden gezien van de nieuwe financiële werkelijkheid zoals deze is verwoord in de Voorjaarsnota 2020 en die de komende jaren een grote stempel zal drukken op ons (financieel) beleid. En zoals ook in deze Memorie van toelichting is vermeld, werken de coronamaatregelen stevig door binnen het financiële raamwerk.

Om de risico's van mogelijke waardevermindering van onze deelnemingen en verstrekte leningen ten gevolge van de corona crisis op te kunnen vangen heeft bij de 2^e Afwijkingenrapportage 2020 een extra storting in de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking plaatsgevonden ter grote van € 5,3 mln. Het bestuurlijk overleg inzake de Coronaschade met de Rijksoverheid verloopt nog teleurstellend. Onze inzet blijft gericht op het verhalen van de economische schade en de volledige schade in de culturele sector. Daarnaast blijft er onzekerheid bestaan over de opbrengsten opcenten MRB als gevolg van de afspraken in het klimaatakkoord rondom elektrisch rijden en de verdere opkomst van private leasemaatschappijen.

Ruimtevragende voorstellen

In de programmabegroting 2021 zijn de volgende nieuwe/c.q. aanvullende budgetvoorstellen verwerkt.

■ Versterking cultureel aanbod Noord- en Midden Limburg

Door middel van de mededeling portefeuillehouder d.d.19 augustus 2020 inzake Ruimte voor cultuuraanbod in Noord- en Midden-Limburg binnen Cultuurplan en Subinfrastructuur 2021 – 2024 (kenmerk 2020/34622) bent u reeds geïnformeerd over ons besluit d.d. 11 augustus 2020 om Opera Zuid en Jan van Eyck Academie op te nemen in de ontwerpbegroting 2021 die ter vaststelling aan uw Staten wordt gestuurd. Door het structureel opnemen van deze twee instellingen op de Provinciale Begroting ontstaat voldoende ruimte binnen de beschikbare budgetten voor het Cultuurplan en de Subinfrastructuur om (ook) meer aanvragen uit Noord- en Midden-Limburg te kunnen honoreren. Hiermee kunnen wij tegemoet komen aan uw wens om de verdere ontwikkeling van het cultuuraanbod in Noord- en Midden-Limburg te stimuleren en te ondersteunen. Dekking vindt plaats uit het begrotingsresultaat.

■ Oranjerie Roermond

In het kader van Kwaliteit Limburgse Centra (KLC) is GS voornemens te besluiten een samenwerkingsagenda met Roermond aan te gaan.

Deze agenda zal naast een substantiële woningimpuls conform de KLC-doelstellingen ("juiste woning op de juiste plek") ook bijdragen aan de renovatie en verduurzaming van de bovenregionale culturele voorziening Oranjerie Roermond. De totale provinciale bijdrage inclusief de woningbouwimpuls zal maximaal € 2,5 mln. bedragen.

Hiervan wordt een bedrag van maximaal € 1,5 mln. gedekt middels het kader Kwaliteit Limburgse Centra (KLC). Het restant bedrag van € 1,0 mln. zal worden gedekt uit het begrotingsresultaat.

■ Fiberverbindingen

In 2021 wordt het proces om te komen tot een uitrol van snel Internet in het buitengebied van Zuid-Limburg gefaciliteerd. Tussen gemeenten in Zuid-Limburg (te verdelen in drie clusters – cluster Sittard, cluster Parkstad en cluster Heuvelland) worden werkafspraken gemaakt waarbij gestreefd wordt om alle buitengebied in Zuid-Limburg van een toekomst vaste snelle internetinfrastructuur te voorzien. Ten behoeve van onderzoek wordt voorgesteld € 0,15 mln. beschikbaar te stellen uit de intensivering procesmiddelen onvoorzien.

■ IPO-begroting

Op basis van besluit¹ van IPO-bestuur d.d. 9-9-2020 is de begroting structureel opgehoogd met € 0,46 mln. per jaar. Dit wordt gedekt uit het begrotingsresultaat. In lijn met de kassiersfunctie zullen nieuwe initiatieven die via het IPO bestuur worden voorgesteld kritisch worden beoordeeld en zullen de daarmee gemoeide kosten worden gefinancierd uit beleidsbudgetten binnen de provinciale begroting.

■ Vergoeding Statenlidmaatschap

Op basis van de huidige regelgeving blijkt het budget voor vergoedingen van het Statenlidmaatschap te laag in de begroting te zijn opgenomen. Op basis van het besluit van het Presidium d.d. 28-8-2020 wordt het jaarlijkse budget met € 140.000 verhoogd en gedekt uit het begrotingsresultaat.

Nadat bovenstaande voorstellen verwerkt zijn treft u onderstaand de financiële begrotingsruimte.

Financiële begrotingsruimte 2020-2024

De financiële ruimte binnen de begroting wordt bepaald op basis van:

- A. het begrotingsresultaat;
- B. stelposten beleidsintensiveringsmiddelen;
- C. ruimte binnen de reserves;
- D. het restant van de taakstelling;
- E. Risico's.

A. Het begrotingsresultaat

Onderstaand treft u de begrotingsresultaten 2020-2024, op basis van de uitgangspunten van de Programmabegroting 2021.

€ x 1.000

	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	wijz. 2020	2021	2022	2023	2024
Begrotingsresultaat	3.644	512	0	14.420	44.052

1 De Algemene Vergadering moet de begroting nog goedkeuren.

Dit begrotingsresultaat is echter niet volledig vrij te besteden volgens de financiële kaders van de Programmabegroting 2020. Op basis van het collegeprogramma "Vernieuwend verbinden 2019-2023" wordt uitgegaan van ruimte voor de nieuwe Staten van € 14,7 mln. Op basis van autonome ontwikkelingen binnen de algemene uitkering provinciefonds is een deel van deze ruimte hieraan toegevoegd en bedraagt nu € 15,28 mln. Volgens de standen van het begrotingsresultaat is er na aftrek van de voorstellen tot en met 2023 cumulatief € 18,58 mln. begrotingsresultaat. Er resteert daarmee € 3,30 mln. voor deze statenperiode. Dit is een zeer beperkt bedrag voor deze periode.

B. Stelposten beleidsintensiveringsmiddelen

Voor uitvoering van beleidskaders en daaraan gerelateerde uitvoeringsprogramma's biedt de begroting ruimte in de vorm van stelposten (nog te concretiseren beleid). Deze middelen zijn gelabeld aan nog vast stellen uitvoeringsprogramma's en te sluiten -overeenkomsten conform de eerder door uw Staten vastgestelde kaders, alsmede voor de nog vast te stellen kaders overeenkomstig het collegeprogramma en de Herfstbrief 2019.

€ x 1.000

Beleidsintensiveringen	Begroting ná	Begroting	Meerjarenraming		
	wijz. 2020	2021	2022	2023	2024
Intensivering projecten IBA 2016-2019	194				
Intensivering binnenstedelijke ontwikkelingen 2016-2019	65				
Stelpost Limburgs aanbod	28				
Intensivering Duurzaamheid en Energie		3.828	7.714	8.500	
Intensivering Natuur, Landschap, Water etc.			5.012	3.305	
Intensivering Landbouw		26	4.750	4.700	
Intensivering Monumenten			883	1.016	
Intensivering Cultuur en Erfgoed			4.980	6.000	
Intensivering Bestuurlijke vernieuwing	430	430	430	500	
Intensivering Veiligheid en Groene Brigade		49	125	325	
Intensivering Economie, Onderwijs en Arbeid	-750	3.939	5.077	5.640	
Intensivering procesmiddelen onvoorzien etc		2.479	2.698	2.896	
Intensivering Kwaliteit Limburgse Centra	3.248	6.200	6.200	6.200	
Totaal	3.215	16.950	37.868	39.082	0

C. Ruimte binnen de reserves

Reserves worden jaarlijks op nut en noodzaak beoordeeld en bieden op dit moment geen additionele begrotingsruimte.

D. Het restant van de taakstelling

De taakstelling ligt op koers: als de voorstellen uit de 2e Afwijkingenrapportage 2020 zijn vastgesteld, is van de € 50 mln. € 38,5 mln. gerealiseerd (77%) en resteert nog € 11,5 mln. (23%). Deze moet voor het einde van de Statenperiode zijn ingevuld. In de 2^e afwijkingenrapportage 2020 is voor een totaalbedrag van € 5,03 mln. bijgedragen in de taakstelling. Voor een specificatie van de voorstellen wordt verwezen naar de samenvatting en analyse van deze afwijkingenrapportage.

€ x 1 mln.

	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	ná wijz. 2020	2021	2022	2023	2024
Generieke taakstelling collegeprogramma 2019-2023	-12,5	-12,5	-12,5	-12,5	0,0
Gerealiseerde taakstelling	12,5	12,5	12,5	1,0	0,0
Nog in te vullen taakstelling	0,0	0,0	0,0	-11,5	0,0

E. Risico's

Zoals in de inleiding van dit financiële hoofdstuk reeds is beschreven, heeft in het kader van de Coronacrisis een extra storting in de risicoreserves Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking plaatsgevonden in 2020. De verdere ontwikkelingen binnen het risicoprofiel van de provincie geven op dit moment nog geen aanleiding tot vorming van extra buffers ten laste van het begrotingsresultaat of anderszins. Dit blijkt uit de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing van de Programmabegroting 2021.

Colofon

Provincie Limburg

Limburglaan 10 Maastricht | Postbus 5700 6202 MA Maastricht
+31 (0)43 389 99 99 | postbus@prvlimburg.nl | www.limburg.nl

Bronvermelding

Kaft afbeelding, Brightlands, VR bril teelt

pagina 4, Provincie Limburg, Geul

pagina 5, Provincie Limburg, Dronepiloten

pagina 12, Provincie Limburg, Statenvergadering

pagina 14, Provincie Limburg, MAA

pagina 16, Brightlands, Circular Hub

pagina 18, Provincie Limburg, MKB

pagina 20, Shutterstock, corona regels Arriva trein

pagina 22, Provincie Limburg, fietspad Neer

pagina 24, Provincie Limburg, luchtfoto gouvernement

pagina 26, Provincie Limburg

pagina 28, Pascale Gense, oprollen hennepplantage

pagina 30, Provincie Limburg, VDL

pagina 32, Provincie Limburg, Boer en dochter

pagina 35, Provincie Limburg, Archeologie

pagina 36, Lé Giessen, Limburgs museum

2009 394 - Memorie van Toelichting - bij Begroting 2020

